

Dünyada Kullanılan Tütün Ürünleri

Dr.Osman Örsel

Tütün insanlar tarafından tanınmasından günümüze kadar geçen zaman içinde çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Kullanım amaçlarına göre değişik harmanlar (blend , karışım) oluşturulmuştur.

1. Tütünün yanmasından oluşan dumanın kullanılma tarzları:

1. Sigara (cıgarette)

2. Puro (cıgar)

3. Pipo (pipe)

4. Nargile: Tömbeki (hookah tobacco, water pipe)

2. Tütünün doğrudan doğruya dumansız olarak kullanılması (smokeless tobacco)

Çiğneme: Chewing Tobacco, Maraş Otu

Enfiye: Snuff

Nikotin preparatları halinde; Nikotin suyu , sakızı, lolipopu, bandı, tableti, granülleri, spreyi

3. Tütünün başka amaçlarla sanayide kullanımı

Nikotin , sitrik ve malik asit , selüloz , yağ , piktin çiçeklerinden esans vb. maddeler elde etmek amacıyla.

Sigara Harmanlığı

İçerdikleri tütün tiplerine göre sigara harmanları iki gruba ayrılır:

1. Grup: Tek tip tütünden oluşturulan sigara gruplarıdır. Tek başına Virginia , İngiliz ve Oriental tip sigaraların harmanları gibi.

2. Grup: Çeşitli tütün tiplerini ve farklı kurutma şekilleri olan tütünleri içeren sigara harmanlarıdır. Bunlara politip veya blend harman denilir. Amerikan Blend, Virginia Blend ve esmer sigara tipi harmanlar bu gruba girer.

Sigara fabrikasyonunda teknolojik işlemler bakımından blend harmanlar iki kısma ayrılır. Soslama (cassing) ve kokulandırma (flawdring) gibi katkısız maddelerle terbiye gören sigara harmanları, örneğin Amerikan ve bazı esmer Fransız sigaraları böyledir.

Katkı maddeleri kullanılmadan hazırlanan blend tipi sigaralar, örneğin Virginia Blend ve çoğu esmer tip sigara harmanları da bu gruba girerler.

Harman Tipleri

1- Oriental Grup Sigara Harmanları: Başlıca Türk Tipi tütünlerden oluşur. Nikotinleri azdır. Çoğunlukla sos, koku ve yanıcı madde gibi katkıları içermezler. Dünyadaki tüketimi oldukça azalmıştır.

2- İngiliz Tipi Sigara Harmanları: Virginia tütünleri ile Zimbabve, Japonya , Kanada , Hindistan Filipinler menşeli Virginia ve kısmen Oriental tütünlerin karışımından meydana gelirler.

İngiltere’de 1856 yılında yayınlanan Pure Tobacco Act (Saf Tütün Yasası) İngiliz tipi sigara harmanlarının önemine ve yaygınlaşmasına boyut kazandırmıştır. Türkiye’nin Doğu ve G.Doğu Anadolu bölgelerinde üretilen tütün tipleri İngiliz tipi tütüne yakın karakterdiler. Boğazda istenir, açıkça duyulan yakarlık hissi bırakırlar.

3- Fransız Tipi Sigara Harmanları: Koyu kahverengi, “Tabac Nair” denilen tütün ve çeşitlerinden oluşur. Latin Amerika’nın Brezilya , Arjantin , Küba ve Paraguay gibi ülkelerinde yaygın olarak tüketilir. Fransız tipi sigaraların Fransa , İtalya , İsviçre , İspanya , Belçika , Avusturya , Polonya ,

Macaristan'da üretim miktarları yüksektir. Nikotinleri yüksek acımsı genellikle sade sigaralardır.

Puro tütününe özgü kokuları vardır.

4- Amerikan Tipi Sigara Harmanları: Virginia , Burlay , Maryland tütünleri ile bir miktar da Türk tipi tütünler içerirler. Soslar ve kokular yüksek düzeyde kullanılır.

Amerikan Tipi Soslandırma:

Naturel: Meyan Balı, bal, pekmez, ananas şurubu, saf şeker ya da invert şeker şurubu, keçi boynuzu.

Kimyasal Soslar: Glukol , septisol , propan , diol vb.

Kokulandırma (flowering):

Doğal ve sentetik ürünler kullanılmaktadır: Bergamot ağaç kavunu ve oris kökü yağı, ginseng root, tonga baklası, anason, rosemarin, rom, jamaika, vanilin, kakao, tarçın, karanfil gibi usare ya da esanslar.

Fiksatorler ve Koruyucu Ajanlar:

Fiksatorler katılan kokuların koruyuculuğunu sağlarlar. Natürel fiksatorler (reçineli maddeler), etil stearat (yağlı ve koyu kıvamlıdır), Talu balsam bunlardandır.

Koruyucu maddeler (sodyum benzoat gibi) küflenmenin engellenmesi için kullanılır.

Katkı Maddeleri Eriticileri

Sos ve koku eriticisi olarak su, alkol, rom, tatlı şarap, brendi kullanılmaktadır.

Ayrıca sos ve kokular tütüne verildikten sonra absorpsiyonunu hızlandırmak için yüksek ısıda kızartma (toaster) işlemi uygulanır.

Puro Harmanı ve Üretimi

Puronun anavatanı Güney Amerika kıtasında , Meksika ve başlıca Karayip adalarıdır. Maya medeniyetinde törenlerde kullanılmıştır. 1856 yılında Kırım Savaşı' nda sigaranın yaygınlaşmasına kadar birinci sırada olan tüketimi şimdi ikinci sıradadır. Dünyada en çok puro Hollanda'da tüketilmektedir. Puro tütünleri genel olarak tropik – subtropik, sıcak ve yağışlı iklim koşullarında yetişir (Küba, Brezilya, Java, Sumatra, Kamerun)

Türkiye'de Marmara , Pazar , Ankara , İstanbul puroları üretiliyor. Cibali Sigara İşletmesi'nde üretilen Ankara ve Corona purolarına 1981'den beri Havana ve Java tütünleri konulmaktadır.

Purolarda genel tanımlar ve fabrikasyon :

Boyutlarına göre: sigarillos , panatella , cigar , corona tipi purolar vardır.

Puro katları : Dolguluk , iç sargılık , dış sargılık

Puro fabrikasyonu : Harmanlama , makine ile üretim (bebek puro) , dış sargılığın sarılması , şekillendirme-kesme-fırlama , kalite kontrol ve paketleme işlemlerinden oluşur.

Puroların nikotin düzeyi çok yüksektir.

Pipo Tütünü:

M.Ö I. yy da Güney Amerika'da Aztekler pipo benzeri çanaklardan tütün içiyorlardı. XVII ve XVIII yy da Hollandalılar tarafından yaygınlaştırılmıştır. Dünyada Amerikan harman tipinin ilk kilometre taşı oluşturulan pipo tütünün harman çeşitleri sayıları sonsuz denecek derecede fazladır.

Türk pipo tütünün soslandırılmasında kullanılan madde çeşitleri ve oranları:

Meyan balı %2

Keçiboynuzu %0.5

İncir özü %0.5

Bal %2

Benzoat ve süt %0.5

Yanma tozu %0.25

Propilen ve dietilen glikol /0.25

Su %7

Nargile ve Tömbeki Tütünü

İlk nargileler Hindistan' da kullanılmıştır. Türkiye'de ilk tömbeki kullanımı ve nargile tiryakileri Yavuz Sultan Selim döneminde görülüyor. Lüle, gövde, marpuç ve imame kısımları bulunan nargilede tütün dumanı su içinden geçirilerek (soğuk olarak) inhale ediliyor. Dünyada en üstün kaliteli olarak kabul edilen tömbeki İsfahan'da yetiştirilmektedir

Türkiye'de 1949 da Hatay' da başlayan tömbeki üretimi Konya Hadım'da ekolojik alanını bulmuştur. Son zamanlarda Ankara, İstanbul, İzmir' de açılan nargile kahveleri ile kullanımı artmıştır.

Çiğneme Tütünlere

Türkiye' de üretimi ve kullanımı yoktur. Maraş otu şeklinde karışımda da tütün bulunur. Orta derecede tatlandırılmış çiğneme tütünlere Flue Curual ve Virginia Sun Cured tütünlereinden yapılır. Yüksek derecede tatlılaştırılmış çiğneme tütünlere Burley'lerden yapılır. Çiğneme tütünlere genellikle petrol, maden işyerleri ile açık deniz işyerlerinde kullanılır.

Enfiye Harmanı ve Üretimi

Enfiye toz haline getirilmiş tütünün burun deliklerine çekilmesiyle kullanıcıda nefes yoluyla fizyolojik etki yapan bir tütün ürünüdür. 17 yy da Avrupa' da ve İstanbul' da yaygın olarak kullanılmıştır. Bugün Dünya'da 250 yi aşkın enfiye ürün çeşiti vardır. Tüketimi Amerika, İngiltere ve Almanya' da olmak üzere yılda 25 milyon kilogramı bulmaktadır. Enfiye çeşitli baharatlar ile fermente edilerek toz haline getirilen ve özel kaplarda bir süre dinlendirilen tütünlerden meydana gelir.

Nikotin preparatları halinde tütün ürünleri:

- Nikotin suyu
- Nikotin sakızı
- Nikotin lolipopu
- Nikotin bandı
- Nikotin tableti
- Nikotin granülleri ve spreyi

Dumansız tütün kullanımı hakkında “Amerika Kanser Birliği” nin bildirisi

Bütün tütün ürünleri kansere neden olurlar.

Dumansız tütün kullananlarda oral kavitede kanser riski hiç kullanmayanlara göre daha yüksektir.

Kalp hızı artışı, kan basıncı yükselmesi ve kanda nikotin düzeyinin yükselmesi aynı şekilde görülür.

Yalnızca birkaç yıl dumansız tütün kullanımı ile ağızda kalıcı yaralar oluşabilmektedir.

Dumansız tütün kullanımı alışkanlık yapar ve kimyasal bağımlılığa neden olabilir.

Dişeti iltihabı, diş etlerinde çekilme, diş kaybı ve mukozal değişiklikler olabilir.

Gebeler dumansız tütün kullandıklarında kanlarındaki kurşun ve kadmiyum miktarları fetus için toksik düzeye rahatlıkla ulaşır.

Nitrözamin gibi karsinojenik maddeler yanmamış tütünde bol miktarda bulunurlar.

Enfiyede bulunan nitrözamin (135 mg/kg NNN, 14 mg/kg NNK) miktarları da yüksektir.

Kaynaklar :

1. Tütün Eksperleri Derneği. [http:// www.tutuneksperleri.com](http://www.tutuneksperleri.com)
2. Alcohol, nicotine, and other drugs. Columbia University ineternet service. <http://www.goaskalice.columbia.edu/0750.html>
3. Smokeless Tobocca. [http:// www.kickbutt.org/learn/smokeless.html](http://www.kickbutt.org/learn/smokeless.html)